

ТУРИЗМОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

ФОКІН Сергій Павлович,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Інститут міжнародних відносин Національного авіаційного університету

У статті на основі аналізу науково-методичної літератури, нормативних документів розглядаються термінологічний апарат та методологічні принципи організації спортивного туризму.

Ключові слова: туризм, спортивний туризм, політика держави в галузі туризму.

Постановка проблеми. Проблема наукового обґрунтування політики держави в галузі туризму чітко визначені в тих державних документах щодо туризму, які прийняті за останні роки. В Указі Президента України від 21. 02. 2007 р. Про заходи щодо розвитку туризму і курортів України, постанові Кабінету Міністрів України Про Державну програму розвитку туризму на 2002 – 2010 роки [1], постає задача наукового обґрунтування туризму, а тому і створення нової науки — туризмології. В цьому контексті важливе значення має розробка теоретичних засад спортивного туризму.

Аналіз останніх досліджень. На наш час в теорії і практиці накопичений певний досвід, що сприяє вирішенню даної проблеми.

Значний вклад у розвиток теорії туризму внесли праці вчених В. К. Федорченка [6, 8, 9,], В. А. Смоля [6], В. С. Пазенка [5, 9], Н. П. Крачило [3], Я. Б. Олійника [4], А. В. Степаненка [4] та інших.

Теоретичні положення та методичні принципи організації спортивного та спортивно-оздоровчого туризму розроблялися в публікаціях Ю. В. Штангея [7], О. Ю. Дмитрука [12], Ю. В. Щура [12], С. П. Фокіна [10, 11] та інших.

Мета дослідження. Визначення дефініцій та методології спортивного туризму в контексті розвитку загальної теорії туризму.

Вклад основного матеріалу дослідження. Спортивний туризм в Україні є важливою складовою загальнодержавної системи фізичної культури і спорту, патріотичного та духовного виховання молоді, зміцнення здоров'я, розвитку фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини шляхом залучення її до участі у змаганнях спортивних туристських походів та інших змаганнях з видів спортивного туризму.

В рамках єдиного виду спорту спортивний туризм об'єднує такі його види, як пішохідний, водний, велосипедний, гірський, спелеологічний, вітрильний, лижний, автомобільний та мотоциклетний.

В останній час зростає популярність нових напрямів спортивного туризму — екстремального, пригодницького, понаддалеких вітрильних та інших подорожей, проведення комбінованих за видами туризму походів.

Розвиваючись на межі спорту і активного дозвілля в природному середовищі, спортивний туризм сприяє розвитку внутрішнього туризму вітчизняної туристичної галузі шляхом пропаганди відносно дешевого і, одночасно, ефективного відпочинку, а також загальному розвитку туристичної галузі України, як потенційно високорентабельної галузі економіки.

В історичному плані спортивний туризм в довоєнні роки офіційно був визначений як радянський, пролетарський та масовий туризм. Вперше термін самодіяльний з'явився в 1930 р. В післявоєнні роки, у 1949 р. були затверджені спортивні нормативи з туризму, які увійшли до Єдиної всесоюзної спортивної класифікації. Туристам, що пройшли певну кількість категорійних походів, надавали спортивні розряди та звання майстра спорту СРСР по туризму. Фактично туризм вже став спортивним, але офіційно до кінця існування Радянського Союзу він мав назву самодіяльного. Вперше в офіційних документах назва самодіяльний було опубліковано в постанові Президії ЦР Союзу спортивних товариств і організацій СРСР Про покращення організації самодіяльного туризму та підготовки туристських кадрів (протокол №17 від 7 грудня 1961 року). Постановою Президії ВЦРПС від 20 липня 1962 р. були введені у дію Правила організації туристських подорожей на території СРСР. У 1965 р. постановою Президії Центральної Ради з туризму від 16 листопада, були затверджені нові Правила організації самодіяльних туристських подорожей на території СРСР, Інструкцію про порядок присвоєння спортивних звань і розрядів з туризму, Положення про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії. Фактично мова йде про самодіяльний спортивний туризм.

Таким чином в період існування Радянського Союзу офіційно визначеним був самодіяльний туризм, але за своїми функціональними ознаками його вже можна віднести до спортивного.

В період створення незалежної України, після 1991 року, існуюча система організації самодіяль-

ного туризму закінчила своє існування. Почалося активне створювання нового нормативно-правового законодавства України. У 1993 році вийшов Закон України «Про фізичну культуру і спорт». В ньому вперше було використано термін спортивно-оздоровчий туризм. В Законі 1995 р. Про туризм в ст.13, п.2 з'являються терміни: організація масового та оздоровчо-спортивного туризму. В Законі України Про внесення змін до Закону України Про туризм від 18.11.2003 р. у ст.4 до переліку видів туризму внесено спортивний та самодіяльний туризм. В Державній програмі розвитку туризму на 2002 – 2010 роки в п. 24 означені екстремальний та спортивно-оздоровчий туризм. Таким чином на папері існує різноманіття видів спортивного туризму. Що ж поєднує, та розділяє Спортивний туризм, Спортивно-оздоровчий туризм, Активний туризм, Самодіяльний туризм, Оздоровчо-спортивний туризм, Екстремальний туризм, а також виділяє їх серед інших видів туризму?

Треба зазначити, що понятійний апарат туризму ще не достатньо визначений. Термінологічний апарат Закону України «Про туризм» викликає багато питань, на які ще нема обґрунтованої наукової відповіді. Тому перед науковцям постає важлива задача визначити основні дефініції та термінологію туризму.

Адже термінологія — це професійна фахова мова. А як можуть фахівці розуміти один одного, якщо розмовляють на різних мовах? На наш час виникла нагальна потреба обґрунтування єдиного тлумачення професійних термінів, що дуже важливо для використання в національних законодавчих актах, підготовки фахівців туризму.

За визначенням, термінологія це — сукупність термінів, тобто слів або словосполучень, що висловлюють специфічні поняття з певної галузі науки, техніки чи мистецтва, а також сукупність усіх термінів, наявних у мові.

Термін — слово або словосполучення, що виражає певне поняття якоїсь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо (Словник іншомовних слів. К.: Головна редакція УРЕ, 1977. — С. 660). Від звичайних слів терміни відрізняються точністю семантичних меж. Основними способами творення термінів є:

1 – зміна значення слова звичайної мови;

2 – творення неологізмів шляхом словотвору з коренів та ін. морфологічних елементів звичайної мови, що набирає форми кальки з ін. мов;

3 – запозичення з ін. мов (етранжизми).

Невизначеність дефініцій туризму вносить плутанину в підготовку фахівців туризму. В деяких вищих навчальних закладах України, викладають навчальні дисципліни: Спортивний туризм, Спортивно-оздоровчий туризм. Крім цього в теорії і практиці туризму використовують терміни Самодіяльний туризм, Оздоровчо-спортивний туризм, Екстремальний туризм, Активний туризм. Також в Україні існують Федерації спортивного і спортивно-оздоровчого туризму.

Для наукового аналізу потрібно виділити предмет та об'єкт дослідження. За визначенням Закону України «Про туризм», туризм це: тимчасовий виїзд людини з місця постійного проживання. Термін туризм у перекладі з французької — обхід, об'їзд, подорож за певним маршрутом, (Словник іншомовних слів. К.: Головна редакція УРЕ, 1977. — С. 686).

Таким чином, можливо визначити що у спортивному туризмі об'єктом дослідження є подорожі (спортивні походи) з активними способами пересування, та змагання з техніки туризму. Предметом дослідження є функціональні особливості, види і форми спортивних походів та змагань, що організуються самими учасниками або спеціалізованими організаціями.

Аналіз проблеми потребує розглянути основні функції, основні та допоміжні форми діяльності зазначених видів туризму.

По-перше, виникає питання, за якими ознаками можливо виділити вищезазначені види туризму серед різноманіття інших видів туризму. Такими характерними ознаками є чотири основні функції, які нероздільно поєднані між собою і реалізуються у відповідних видах діяльності, а саме: спортивну, пізнавальну, рекреаційну, вітальну діяльність.

Метою спортивної діяльності є виконання нормативів спортивних розрядів, участь і перемога у спортивних змаганнях, досягнення високих спортивних результатів.

Метою пізнавальної діяльності є пізнання засобами різних видів туризму навколишнього світу, та самопізнання особистості.

Метою рекреаційної діяльності є підтримка організму людини у здоровому фізичному стані, відновлення фізичних і духовних сил людини засобами туризму.

Метою вітальної (життєвої) діяльності є забезпечення життєдіяльності та безпеки туристів, а також виживання туристів під час виникнення екстремальних ситуацій.

Аксіоматично, що головною формою спортивного туризму є мандрівка або похід. Історично склалися, що туристські мандрівки для виконання розрядів із видів туризму називалися походом. Тому в

практиці і теорії спортивного туризму використовують визначення спортивної мандрівки саме як походу. Без походу взагалі не можливо вести розмову про спортивний туризм. Є похід — є туризм спортивний і спортивно-оздоровчий. Нема походу — нема головного змісту і сенсу спортивного й спортивно-оздоровчого туризму. В цьому випадку можна вести мову лише про окремі форми туристсько-спортивної і туристсько-краєзнавчої діяльності, такі, наприклад, як змагання з окремих видів техніки туризму, або екскурсії.

Для визначення головних та допоміжних форм спортивного й спортивно-оздоровчого туризму необхідно вибрати критерії цих форм.

У спортивному туризмі за визначенням мети її діяльності головним є досягнення туристами високих спортивних результатів та виконання спортивних розрядів. За цими критеріями головними формами є спортивні туристські походи і змагання з техніки спортивного туризму.

Теоретичний аналіз нормативних документів, історичного досвіду та власного досвіду автора дає змогу запропонувати визначення деяких дефініцій спортивного й спортивно-оздоровчого туризму.

Спортивний похід — це подорож з використанням активних способів пересування туристів, з подоланням природних перешкод, за визначеним маршрутом, у визначений термін, на технічних засобах чи без них; з спортивною або інтегрованою метою, які проводяться силами й засобами самих учасників, або спеціалізованими організаціями з видів туризму, що входять у Перелік класифікованих спортивних маршрутів України. Підсумком спортивного походу є отримання учасниками розряду з видів спортивного туризму.

В останнє десятиріччя в спортивному туризмі стали популярними туристські спортивні змагання. Виникли вони як активні форми підготовки туристів до майбутніх походів. На початку 90 років минулого століття, у зв'язку з розпадом системи профспілкового, самодіяльного туризму в Україні, можливість участі туристів у спортивних туристських походах різко зменшилася. На протязі декількох років в Україні не було проведено походів вищої категорії складності. Тому частина туристів почала активно приймати участь у змаганнях із техніки туризму. Для виконання вищих розрядів з техніки спортивного туризму не потрібні умови які необхідні для виконання розрядів на чемпіонатах із спортивних походів. Стати майстром спорту з техніки спортивного туризму можливо набагато швидше ніж із спортивних походів. Аналіз розвитку саме цієї форми спортивного туризму показує, що в майбутньому змагання з техніки спортивного туризму можуть відокремитись в самостійні види спорту. В свій час саме так із самодіяльного туризму відокремилось як вид спорту, спортивне орієнтування, а з альпінізму — скелелазіння. Зараз туристські спортивні змагання проводяться з двох видів.

Змагання з техніки спортивного туризму це проходження визначеної дистанції по видам туризму з подоланням природних чи штучних перешкод, та виконання спеціальних туристських завдань. Метою проведення змагань є підвищення технічної та тактичної майстерності учасників, забезпечення безпеки майбутніх спортивних туристських походів, виявлення найсильніших команд та учасників, виконання спортивних розрядів.

Змагання туристських спортивних походів полягають у командному проходженні туристського маршруту визначеної довжини з подоланням природних перешкод (перевалів, порогів тощо) різної категорії складності за нормативний час. Метою участі в змаганнях є перемога та виконання спортивних розрядів. Формою організації є чемпіонати.

У спортивно-оздоровчому туризмі за визначенням мети діяльності головним є підтримка організму людини у здоровому фізичному стані, відновлення фізичних і духовних сил людини. За цими критеріями головними формами є ступеневі або не категорійні походи та туристські табори.

Ступеневі походи — це фундамент майбутніх спортивних походів, підвалини туристського досвіду, найбільш масові та доступні форми спортивного та спортивно-оздоровчого туризму.

Туристські табори — тимчасові, або, постійно діючі бази, які використовуються з метою удосконалення туристських знань, умінь та навичок, активного відпочинку, рекреації, для підготовки туристів до походів та змагань.

До допоміжних форм можливо віднести такі форми спортивно-оздоровчого туризму:

прогулянки — доступна й короткочасна форма туризму, прогулянки проводяться з пізнавальною, оздоровчою метою або інтегрованою метою;

екскурсії — колективне відвідування визначених об'єктів із пізнавальною метою;

туристські зльоти — найбільш масові туристські змагання. В програму зльоту включають декілька змагань із різних видів туризму, а також різноманітні творчі конкурси;

експедиції — багатоденні походи, які проводяться з дослідницькою, пошуковою метою. Для них характерно вивчення, дослідження певного маршруту, території, одного чи декількох об'єктів. Якщо експедиції відповідають вимогам до походів із певного виду туризму, то їх можливо розглядати як

походи відповідної категорії складності. Залежно від мети та напрямку роботи можуть проводитися туристсько-спортивні, краєзнавчі, наукові експедиції тощо.

Таким чином за своїм змістом, спортивно-оздоровчий та спортивний туризм використовують однакову головну форму діяльності, а саме похід, а також допоміжні форми туристської діяльності. Головними відмінностями спортивно-оздоровчого і спортивного туризму є різниця в туристському досвіді й кваліфікації учасників і кінцевої мети діяльності.

В Україні самодіяльний туризм (спортивний туризм у сучасному розумінні) почав своє існування у 30-х рр. 20 ст. Свою назву він отримав від того, що виник він на самодіяльних засадах з ініціативи туристів-аматорів. В часи тоталітарного ладу, самодіяльність була вищим проявом громадської активності. Саме тоді були створені силами громадськості перші туристські секції й гуртки, які стали здійснювати перші самодіяльні (спортивні) за сучасним розумінням походи.

Проведений термінологічний аналіз дає можливість визначити дефініції вищезазначених видів туризму.

Самодіяльний туризм — історична назва спортивного туризму. Організовані самодіяльні колективні подорожі (походи), та змагання з видів туризму що мали нормативно-кваліфікаційну основу.

Спортивний туризм — це специфічний вид туристсько-спортивної діяльності, головною формою якої є спортивний похід або змагання з видів туризму, ці види діяльності спрямовані на випробовування фізичних, психічних, духовних сил людини, удосконалення туристської майстерності туриста, виконання нормативів спортивних розрядів.

Спортивно-оздоровчий туризм — це специфічний вид туристсько-рекреаційної діяльності, головною формою якої є похід (подорож), або туристській табір. Ці види діяльності спрямовані на відновлення фізичних, психічних, духовних сил людини, удосконалення туристських знань, умінь та навичок, активного відпочинку, рекреації, для підготовки туристів до спортивних походів та змагань. Оздоровчо-спортивний туризм — теж саме, що спортивно-оздоровчий.

Таким чином можливо зробити висновок, що спортивно-оздоровчий, оздоровчо-спортивний туризм та спортивний туризм це одне і теж явище, у якому використовуються однакові форми і види діяльності, але в залежності від того яка функція домінує в діяльності й отримує назву певний вид туризму. Основою спортивно-оздоровчого туризму є спортивний туризм. Термін спортивно-оздоровчий туризм є утвореним від спортивного, і підкреслює тільки рекреаційну складову спортивного туризму, тому в нормативних документах доцільно було використовувати термін Спортивний туризм як об'єднуючий спортивний та спортивно-оздоровчий туризм.

Активний туризм — внесення цього терміну в теорію спортивного туризму свідчить про низькій науковий рівень авторів. За визначенням, туризм взагалі не може бути не активним. В практиці існують подорожі з активними способами пересування туристів і саме це входить до предмету дослідження. Автоматичне перенесення цього терміну, який в міжнародному туризмі означає – число відвідувань будь-якої країни мешканцями інших країн, на спортивний туризм науково не обґрунтовано.

Екстремальний туризм — види подорожей що значно перевищують нормативні вимоги класифікатора спортивних подорожей, а також форми діяльності з підвищеним ризиком, які здійснюються під час спортивних походів або спеціалізованих змагань (тлумачення автора). Так в Україні останнім часом проводяться пригодницькі перегони які за своїм змістом можливо віднести до екстремального туризму. Так на Буковині були проведені пригодницькі туристичні перегони: MARMOT — ЕКСТРИМ-МАРАФОН 2006, що проводилися у відповідності з Правилами проведення пригодницьких перегонів на Україні. В програмі марафону було запропоновано 2 класи змагань: EXPEDITION що мав протяжність близько 300 км, контрольний час 75 годин і включав такі дисципліни:

- трекінг, орієнтування — 90 км;
- велосипед — 170 км;
- сплав на самостійно виготовлених плавзасобах — 10 км;
- рафтинг (катамарани) — 30 км.
- SPRINT мав протяжність 120 км, контрольний час 25 годин і включав такі дисципліни:
- трекінг, орієнтування — 40 км;
- велосипед — 70 км.

До екстремального туризму також можливо віднести пішохідну подорож навколо світу українця Сергія Гордієнко, який свій перший та другий етап від Чорного моря до Владивостока на Тихому океані, і до Північно Льодовитого океану пройшов за 4 роки понад 30 тис. км.

Важливе значення у туризмології займає розробка методологічних принципів організації спортивного туризму. Історичний аналіз, вивчення теоретичних аспектів та практичного досвіду дозволяє

виділити наступні методологічні принципи організації спортивного туризму.

Принцип комплексного підходу до організації спортивного туризму.

Основою цього принципу є така побудова всієї системи виховання і навчання, яка максимально враховує духовний, інтелектуальний, фізичний розвиток особистості. Принцип реалізується в гармонічному поєднанні спортивної, пізнавальної, рекреаційної, вітальної діяльності. Комплексний підхід забезпечує виховання здорової, всебічно розвинутої особистості.

Принцип поєднання туризму, краєзнавства й екології.

Педагогічну доцільність поєднання туристки і краєзнавства ще на початку 20 – 30-х рр. 20 стор. обґрунтували українські вчені-краєзнавці К. Мікульський та Є. Ю. Пеленський. Головна специфіка спортивного і спортивно-оздоровчого туризму полягає в тому що вони реалізуються в діяльності яка проходить у природному і соціальному середовищі. Буття в природному середовищі вимагає пізнання цього середовища. Пізнання рідного краю її історії, культури, місцевих звичаїв, виховує патріотизм у людини, любов і шану до своєї Батьківщини. Вивчення регіонів майбутніх подорожей їх природних, соціокультурних особливостей забезпечує в певній мірі безпеку походів. В той же час туристсько-краєзнавча робота неможлива без поєднання з екологічним вихованням людини. Вимога нашого часу — висока екологічна культура туристів.

Принцип поступового освоєння навколишнього світу: від краєзнавства — до країнознавства.

Цей принцип засновано на фундаментальній потребі людини — пізнання навколишнього світу, та самої себе як особистості. Зростаючи, людина освоює навколишній світ поступово: від рідного гнізда — родини, свого будинку, школи, мікрорайону — до міста, області, країни, своєї Батьківщини і далі в інші землі і народи. Виховати патріота своєї країни неможливо, якщо не знаєш і не любиш свій рідний край. Тому перші мандри треба починати зі свого рідного краю. Освоєння проходить завжди комплексно, вивчається історія, культура, природа і господарство району подорожі, що дає можливість одержати більш повне уявлення про регіон, подорожі, зробити її більш цікавою та безпечною. Одночасно проходить зростання туристської майстерності та моральної свідомості. Цей принцип дає змогу виховувати у молоді любов до своєї Батьківщини та повагу до інших народів і країн.

Принцип поступового набуття туристського досвіду.

Зафіксований у Правилах проведення туристських спортивних походів. Турист (за окремими випадками), не має права проходження туристських спортивних маршрутів вищої категорії складності якщо у нього немає досвіду попередньої участі у походах нижчої категорії складності. Цей принцип забезпечує досягнення необхідного рівня туристської майстерності та досвіду туристів, що необхідно для безпечного проходження спортивного походу.

Принцип туристсько-краєзнавчих циклів.

Спортивний туризм реалізуються в певних видах діяльності. Ці види діяльності завжди в певній мірі взаємодіють між собою. Для організації спортивного туризму потрібен комплексний підхід, який може реалізуватися в специфічній системі діяльності.

Туристсько-краєзнавчий цикл це головний структурний компонент у системі туристсько-краєзнавчої і туристсько-спортивної діяльності. Туристсько-краєзнавчий цикл складається з підготовки, проведення і підведення підсумків будь-якого туристсько заходу (екскурсії в природу, туристської прогулянки, походу, далекої екскурсії та експедиції, зльоту, змагань із видів туризму, конференції тощо). Цикли розташовуються на гносеологічній спіралі освоєння навколишнього світу; здійснюється поступове розширення регіонів подорожей і їхнє краєзнавче пізнання та туристсько-спортивне освоєння.

Туристсько-краєзнавчі цикли поділяються на поточний: це найближчий захід, у якому приймають участь туристи; сезонний: пов'язаний з канікулярним періодом та сезоном року; річний: ряд сезонних циклів, що спрямовані на головний захід року, і багаторічний: ряд річних циклів, що складають систему туристсько-краєзнавчої діяльності і туристсько-спортивної діяльності. В такий системі туристсько-краєзнавчої та туристсько-спортивної діяльності структуроутворюючим є поточний цикл, а структурнозмістовним — конкретна задача, що постає перед туристами. Цей принцип дає змогу планувати багаторічну систему організації і розвитку спортивного туризму.

Принцип посадової структури самоврядування туристської групи.

У практиці туризму прийнято, що в туристських групах, як дорослих, так і юнацьких (студентських, шкільних), за кожним учасником майбутнього походу, закріплюється певна туристська та краєзнавча посада, а отже, й закріплюються певні пов'язані з цією посадою обов'язки. Відзначимо, що посадою у туристсько-краєзнавчій роботі називають добровільну повинність кожного члена туристського гурта, для виконання певного напрямку загальної роботи. Як правило назва посади відповідає змісту роботи, що виконується. В умовах автономного проведення туристського походу, посадова

структура стала необхідною умовою для кращої організації похідного життя, забезпечення життєдіяльності та безпеки туристської групи.

Виховний вплив на особистість буде значно більшим, якщо у поході у кожного туриста буде туристська та краєзнавча посада. Останні посади мають зв'язок із багатьма навчальними предметами. Саме система туристсько-краєзнавчих посад допомагає здійснити краєзнавчий підхід у навчанні.

Окрім отримання важливих життєвих навичок і значного розширення кругозору, туристи одержать найцінніші навички ділової взаємодії, маючи змогу вступаючи у стосунки відповідальної залежності із товаришами і педагогами. Похідні посади згуртовують туристський колектив, створюють умови ділової, організованої взаємодії туристів, дисциплінують їх, займають вільний час відповідальною громадською діяльністю. Окрім того, вони є основою самоврядування в похідній туристській групі, допомагають керівникові подорожі доцільно організовувати життя туристського колективу.

Від самопізнання до самореалізації особистості.

В процесі самопізнання і поступового пізнання навколишнього світу, розширення сфери діяльності та набуття життєвого та туристського досвіду, людина пізнає свої можливості, свій творчий, діловий потенціал, а це у свою чергу дає змогу самореалізації особистості в житті.

Від традицій туристської групи до Глобального етичного кодексу туризму.

Цей принцип на основі традицій, норм і правил спілкування і життєдіяльності у туристській групі дозволяє формувати моральні, етичні загальнолюдські цінності особистості. Вперше на міжнародному рівні цей принцип був задекларований на Всесвітній конференції у Манілі (Філіппіни) в 1980 році. У статті 21 Манільської конференції підкреслено, що в практиці туризму духовні цінності повинні мати перевагу над елементами матеріального та технічного характеру. Цей постулат був записаний і прийнятий на Генеральній асамблеї Всесвітньої туристичної організації у м. Сант-Яго (Чилі), у Глобальному етичному кодексі туризму і схвалений на Генеральній сесії Організації Об'єднаних Націй 19 листопада 2001 року.

У практиці спортивного туризму норми спілкування і поведінки у туристському гурті є неформальною основою туристсько-краєзнавчої, екологічної діяльності, створюють умови безпеки, достатнього комфорту і виконання задач, що виникають перед туристами. При дотриманні цього принципу, моральні аспекти формування рис характеру особистості випереджає зростання спортивної майстерності туристів.

До моральних норм поведінки туристів під час подорожей треба віднести положення про збереження природи, дружніх відносин до інших туристських груп, а при потребі надання їм посильної допомоги. Важливе місце займає повага до місцевих мешканців, їх звичаїв, традицій, особливості культури. Туристи повинні бути відповідальними за безпеку мандрівки, приймати заходи по ліквідації аварійної ситуації і надавати допомогу іншим туристам.

Висновки. Дана стаття не претендує на абсолютну повноту розкриття змісту дефініцій та методології спортивного туризму. Автор розглядає її у контексті обговорення, термінологічного апарату нової науки — туризмології та науково-методичного забезпечення навчального процесу у вищих навчальних закладах України. Для подальшої розробки термінологічного апарату туризму на кафедрі країнознавства і туризму Інституту міжнародних відносин НАУ створена робоча група фахівців-науковців з певних видів туризму. Підсумком цієї роботи буде створення словнику термінів з туризму.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29. 04. 02 р. № 583.
2. Закон України «Про внесення змін до закону України» Про туризм», прийнятий 18.11.2003 р. // Офіційний Вісник України. – 2003.
3. Крачило Н. П. Краєзнавство і туризм: Навч. посібн. / Н. П. Крачило. – К.: Вища школа, 1994. – 191 с.
4. Олійник Я. Б. Теоретичні основи туризмології: Навч. посібн. / Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К.: Ніка-Центр, 2005. – 316 с.
5. Пазенок В. С. Туризмологія: методологія формування теоретичних засад // Туризм на порозі XXI століття: освіта, культура, екологія. – К., 1999.
6. Пазенок В. С. Туризмологія: концепти теорії туризму // Туризм: теорія і практика. – К., 2005. – № 1.
7. Смолій В. А. та ін. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / В. А. Смолій, В. К. Федорченко, В. І. Цибух; за заг. ред доктора пед. наук, проф. В. К. Федорченка. – К.: Слово, 2006. – 372 с.
8. Спортивний туризм. Інф.-метод. зб. – К. : ФСТУ, 2002. – № 3.
9. Федорченко В. К. Туристський словник-довідник / В. К. Федорченко, І. М. Мініч. – К.: Дніпро, 2000. – 160 с.
10. Федорченко В. К. Філософія туризму: Навч. посібн. / За ред. В. К. Федорченка, В. С. Пазенка. – К., 2004.
11. Фокін С. П. Спортивний туризм: Конспект лекцій / С. П. Фокін. – К.: КУТЕП, 2005. – 141 с.
12. Фокін С. П. Спортивний і спортивно-оздоровчий туризм: питання термінологічного апарату // Педагогіка, психо-

- логія та медико-біологічні проблеми виховання і спорту: Наук. монограф. / За ред. проф. С. С. Єрмакова. – Харків: ХДАДМ (ХХПІ), 2006. – С. 88 – 90.
13. Щур Ю. В. Спортивно-оздоровчий туризм: Навч. посібн. / Ю. В. Щур, О. Ю. Дмитрук. – К.: Альтерпрес, 2003. – 232 с.

Фокин С. П. Туризмолгические аспекты спортивного туризма / Институт международных отношений Национального авиационного университета.

В статье на основе анализа научно-методической литературы, нормативных документов рассматриваются терминологический аппарат и методологические принципы организации спортивного туризма.

Ключевые слова: туризм, спортивный туризм, политика государства в области туризма.

Fokin S. P. Touristics aspects of sports tourism / Institute of International Relations National Aviation University.

The article analyses terminology corpus and methodology principles of organizing sports-tourist hauls on the basis of analyzing scientific-methodological literature, legislative documents.

Key words: tourism, sports tourism, government policies in the field of tourism.